

Pavol Janík | rozhovor

Kým prejdeme k samotnému rozhovoru, predstavím Vám pána Pavla Janíka slovami Ľudovíta Fuchsa:

Pavol Janík pred jedným zo svojich obrazov.

Virtuóz slovenskej literatúry Pavol Janík, básnik, dramatik, prozaik, prekladateľ, publicista a reklamný tvorca sa narodil 15. 10. 1956. Čažisko jeho tvorivej činnosti spočíva v poézii. Už svojim knižným debutom pred troma desaťročiami upútal pozornosť vrcholných autorít slovenského literárneho života. Predstavil sa ako básnik civilného tónu a spontánneho básnického výrazu, ktorému nechýba schopnosť irónie a sebairónie. Táto poetika sa stala typickou pre celú jeho tvorbu, ktorá popri kritickom charaktere nadobudla aj humorý až groteský rozmer. Jeho výraz sa stáva strohým až aforistickým. Preto je celkom zákonité, že do sféry literárnych záujmov Pavla Janíka sa dostali aj aforizmy založené na myšlienkovom a významovom posune v rámci jazykovej hry. Postupne vo svojej tvorbe nastoľuje veľmi znepokojujúce otázky a závažné problémy ďalšieho vývinu

ľudstva, pričom sa tematicky a štýlovo rozširuje. Literárni experti konštatujú Janíkovu básnickú virtuozitu a jeho príbuznosť s tvorbou Miroslava Válka, pričom podľa názoru ruskej poetky, prekladateľky a literárnej vedkyne Natálie Švedovovej je Válek hlbší a Janík vynaliezavejší. Z inojazyčnej poézie prebásnil niekoľko knižných výberov. Je aj autorom dramatických diel s prvками poetiky absurdného divadla. Literárnu tvorbu Pavla Janíka okrem Slovenska publikovali v Albánsku, Bielorusku, Bulharsku, Českej republike, Chorvátsku, Indii, Južnej Kórei, Kanade, Macedónsku, Maďarsku, Rumunsku, Ruskej federácii, Srbsku, Spojených štátach amerických, na Ukrajine a vo Veľkej Británii.

ĽUDOVÍT FUCHS

Ked' ste boli malý chlapec, kým ste chceli byť?

PAVOL JANÍK: Chtiac-nechtiac som chcel byť chlapec, hoci postupne som si uvedomoval, aké výhody majú dievčatá. Lenže vás určite zaujíma moja detská predstava o budúcom povolaní. Chcel som byť všeličím, ale od druhého stupňa základnej školy som chcel byť spisovateľom. Moji traja starší súrodenci sú lekári, a tak v našej rodine môj zámer ísť študovať na Vysokú školu múzických umení filmovú a televíznu dramaturgiu a scenáristiku sa všetkým zdal byť uletený a neuskutočniteľný. Ked' som neskôr absolvoval VŠMU s Cenou rektora, tak sa s mojimi umeleckými ambíciami napokon vyravnali aj moji príbuzní.

Aby som si pomohol Wikipédiou – „Vo väčšine svojich diel využívate jazykové hry, protirečivosť slovných spojení, váš výraz je strohý, až aforistický.“ Ako by ste vysvetlili váš spôsob tvorby bežnému človeku, ktorý povedzme rád číta poéziu? O čom píšete?

PAVOL JANÍK: Keby na písanie umeleckej literatúry existovali recepty, už by to nebola tvorba, ale výroba. Remeslo však – najmä v prípade viazaného verša – treba jednoznačne ovládať. Preto sa dodnes neprestávam čudovať, že zvesela publikujú mnohí autori, ktorí neovládajú nielen technické zákonitosti literatúry, ale ani pravopis. A o čom písem? Je to naozaj široké spektrum životných a spoločenských sfér. Témami si nevyberám, ony si vyberajú mňa. Každá z nich predurčuje aj vhodnú formu či žánrer.

Kritici a to nielen slovenskí vašu tvorbu vysoko oceňujú. Čím si vysvetľujete fakt, že širšej verejnosti na Slovensku nie ste až taký známy?

PAVOL JANÍK: Ďakujem za kompliment. Je to veľmi dobrá otázka, lenže ju treba položiť tým, ktorí vlastnia nielen médiá, ale aj patent na rozum a rozhodujú na svojej intelektuálnej i charakterovej úrovni o tom, kto má podľa nich talent a prístup do mainstreamových hromadných oznamovacích prostriedkov. Je to však vážnejší problém celej hodnotnej literatúry, ktorá v bulvárnych a s bulvárom koketujúcich médiách nemá miesto. Kultúrne rubriky nahradili škandály a klebety, literárne recenzie vystriedal knižný marketing. K tomu treba prirátať slovenskú stádovitosť, ktorá vyuľtúje i do mediálnych get a zjednodušeného čierno-bieleho vnímania akokolvek zložitej a pestrej historickej i súčasnej skutočnosti.

Okrem básní píšete aj aforizmy, dramatické diela, odbornú literatúru a dokonca aj prekladáte. Čo z toho všetkého je vášmu srdcu najbližšie?

Pavol Janík | rozhovor | Knihy | Blog - kníhkupectvo Sirion

PAVOL JANÍK: Vždy mi je najbližšie to, čo práve písem, ale v mojej celkovej autorskej stratégii určite dominuje poézia. Zavše mám pocit, že v mojom veku sa už nepatrí písat verše, čo je takmer pravda, lenže básnici sú večné deti, ktorým v očiach nevyhasol úžas z prvotného objavovania sveta.

Kedy sa, ako spisovateľ, cípite najviac spolojný a hrôzny na to, čo ste napsali?

PAVOL JANÍK: Ked si hoci po tridsiatich rokoch prečítam svoje staré básne či dramatické texty a uvedomím, že sú stále aktuálne, že už asi nikdy nič lepšie a mûdréjsie nenapíšem, jednoducho, že literárne diela nás nazajú prežijú a sú zrejme jedinou formou zvečňovania pomíniatelných ľudských životov, osudov a pribehov.

Čo sa týka písania máte nejaký vzor alebo niekoho koho tvorbu obdivujete? Prečo?

PAVOL JANÍK: Áno, písem podľa vzoru, mám na to také knížky, aké majú americkí prezidenti a deti predškolského veku, v ktorých sú predkreslené obrázky určené na farebné vymalovanie. Ale väčne – obdivujem odvahu každého autora, ktorý predstupuje pred verejnosťou svojimi najvnútornejšími problémami, lenže veda je povolaných a málo vysolených. Na prahu dospevania medzi mojimi vysolenými boli slovenski básnici Válek, Rúfus a Feldek, americkí beatnici Ferlinghetti, Corso a Ginsberg, ruskí poeeti Roždestvenskij, Voznesenskij a Levušenko.

Medzičasom k nim pridobili moji slovenskí i českí kolegovia a priatelia Ján Tužinský, Štefan Moravčík, Jozef Čertík, Karel Sýs, Michal Černík a Ivan Fontana.

Čo si myslíte o ľuďoch na Slovensku? Vedia oceniť dobrú literatúru?

PAVOL JANÍK: Myslieť si niečo o ľuďoch na Slovensku je čosi podobné ako myslieť si niečo o všetkých ľuďoch na svete. Biologické a psychologické konštanty ľudských bytosť sú silnejšie a hlbšie ako tenký náter kultúrnych či národnostných špecifík. Niektorí ľudia na Slovensku určite vedia oceniť dobrú literatúru, ale päťmiliónové spoločenstvo je dosť malý rezervoár na hojnejši výskyt vyspelých čitateľov – najmä ak vezmeme do úvahy iba dospelých ľudí, ktorí vôbec čítajú a osobitne ktorí čítajú po slovensky, ved' máme aj početné inojazyčné komunity.

Viete si predstaviť budúcnosť bez kníh? Ak sa zamyslíte, prežije podľa vás kniha v dnešnej podobe?

PAVOL JANÍK: Viem, kam smerujete – či po papyruske, zvitkoch, ručne prepisovaných bachantoch a doteraz tlačených publikáciách raz knihu definitívne nenahradia počítače. Je to možné, ale monitory ešte musia prekonať veľký vývinový skok, aby mohli plnohodnotne nahrať komfort čítania umeleckej literatúry v knižnej podobe. V prípade slovníkov a encyklopédii už dnes uprednostňujem pohodlnejšie používanie elektronických verzí. To sa týka aj čítania dennnej periodickej tlače, vy sa však pýtate na knihy. Iným problémom je druhotná negramotnosť, ktorá od 60. rokov 20. storočia existuje v USA, kde sa už vtedy televízia pre mnohých ľudí stala jediným zdrojom informácií a kultúrneho využitia. Ak má súčasná štruktúra spoločnosti asi 0,5 percenta vlastníkov, 20 percent obslužnej elity (politici, vedci, umelci, učitelia, mediálni pracovníci, reprezívny aparát) a približne 80 percent pauperizovanej väčšiny, tak budúce šance na prežitie knihy sú, lenže primerane zúžené, ved' ani obslužná elita sa neskladá iba z čitateľov knižných publikácií. Knihy neraz nečítajú ani stredoškolskí pedagógovia, ktorí vyučujú literatúru. Inou otázkou je podoba samotnej knihy, kde tiež badať posuny ťažiska z textových častí na vizuálne zložky a niekedy aj na iné technické atrakcie. Rozvíja sa tiež trh so zvukovými nahrávkami literárnych diel. Budúcnosť však nemožno predvídať v detailoch iba v celkových tendenciach, a tie sú zreteľné i v súvislosti s vývojom knižnej kultúry.

Prezradťte, aké máte pocity, keď vidíte alebo počujete vami napísanú hru?

PAVOL JANÍK: Napriek tomu, že som absolventom filmovej a televíznej dramaturgie a scenáristiky a že mám aj rozhlasovú tvorivú prax, som predovšetkým čitateľ. Zážitok a pôžitok z čítania mi nikdy plnohodnotne nenahradil iný spôsob vnímania. Prejavuje sa to aj v mojom každodennom rytme, kde má výsadné postavenie čítanie pred spaním.

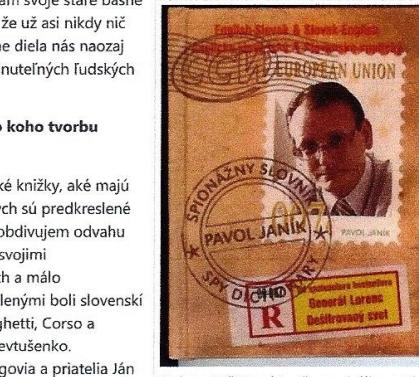
Myslite si, že spisovatelia na Slovensku to majú ľahšie? Prečo?

PAVOL JANÍK: Už som v podstate spomenul všetky okolnosti, ktoré nepriaznivo ovplyvňujú či obmedzujú rozvoj literárnej tvorby relativne malej jazykového spoločenstva. Navýše – je zrejmé, že európska integrácia prináša už dnes jazykové zjednotenie spoločenskej elity, ktorá sa stáva anglofónou. Otázne je, či by slovenským autorom pomohlo písanie v angličtine, pretože Slovensko je v globálnych i kontinentálnych rozmeroch perifériou, nie centrom. Bez zájmu štátu o udržanie vlastnej literatúry je jej budúcnosť veľmi hmilstá. Preto ma znepokojuje, že namiesto systematickej podpory pôvodnej literatúry, vrátane jej šírenia v zahraničí, sa ministerstvo kultúry zapodieva nezmyselným jazykovým zákonom, ktorým len zbytočne a nevhodne dráždi najmä početnú maďarskú menšinu.

Čo robíte, keď nepracujete? Ako si najlepšie oddýchnete?

Básnik Pavol Janík vo voľných chvíľach na Dunaji blízko Bratislavы.

Spisovateľ Pavol Janík na obálke svojej knihy Špiónažny slovník / Spy Dictionary.

PAVOL JANÍK: Literatúru, či film nepokladám iba za okruhy svojho profesionálneho zájumu, ale sú pre mňa aj zdrojmi duchovnej energie. Okrem toho sa venujem tvorbe zväčša rozmernejších olejomalieb, niektorým druhom športu, ktoré však v poslednom období dosť zanedbávam. Neviem, či upratovanie v domácnosti a na chate možno zahrnúť do kategórie oddychu od duševnej práce.

A na záver posledná otázka. Keby ste mali moc zmeniť niečo na našom svete, čo by ste zmenili?

PAVOL JANÍK: Ach, Bože, ved' omyl stvorenia nevie napraviť ani Stvoriteľ sveta. Ak by som mu však mohol poradiť – určite by mal zrušiť predovšetkým vojny, choroby a hlad.

Za rozhovor Pánu Janíkovi ďakuje a veľa ďalších úspechov želá [Milan Bahleda](#)